

zadban pedig már teljesen kialakulnak a székegy társadalom osztályai.

A középkori Magyarország „segédnépei” közül a szerző nem szól a kunokról, mivel ezek nem voltak határhoz.

Meg kell állapítanunk, hogy a szerző munkája értékes eredménnyel

gazdagította a történettudományt. Munkáját mindenkinek ismernie kell, akit a középkori magyar had- és társadalomtörténet érdekel. Érdeklődésel várjuk készülő munkáját, mely — mint írja — az Árpád-kori „ducatus” kérdésével foglalkozik majd.

Borosy András

BOKOR LÁSZLÓ:

DOBOZBA ZÁRT HÁBORÚ

(Zrínyi Katonai Kiadó, Budapest, 1973. 402 p.)

Nem is olyan régen még minden képzeletet felülmúló valóság volt mindaz, amit ez — a szerző által történelmi regénynek nevezett — könyv elmond a második világháború rettenetes eseményeit megörökítő játék- és híradófilmekről.

A második világháború különböző hadszínterein: a szárazföldön, a tengeren, óceánokon és a légtérben folyó gyilkos küzdelemről sok-sok millió méter filmet készítettek a tűzvonalban dolgozó operatőrök. Noha ezeket a beszédes „szem- és fültanúkat” féltett kincsként őrzik a háborúban résztvevő országok archívumai, mégis számos részletet láthatott belőlük a világ, s a magyar közönség is. Talán emlékeztetül elegendő megemlítenem a „Felszabadítás” című ötrészes, monumentális szovjet filmalkotást, mely a háború idején készült hazai és szákmányolt dokumentumfilmek felhasználásával mutatja be a háborút, kezdetétől a végéig. Vagy a magyar rendezők által összeállított négyrészes „Mementó” című filmet, mely szintén archívumok mélyéről került a néző elé.

Könyvének megalkotásakor Bokor László „leemelte” a Dobozba zárt háború fedelét, hogy egy más, maradandóbb műfajban, az író módszerével fogja vállatóra a töredezett, egyre halványuló celluloid szalagokat. Az évek múlásával a különböző országok filmjeinek szembesítése során — mint a goethei palackból szabadult szellem — vallanak az emberiség ellen elkövetett gonosztettekről, diplomáciai praktikákról, csalárdságokról és hősi tettekről.

Ezt a szembesítést az író roppant

kifinomult politikai érzékkel, széles látókörrrel és igényes alkotói eszközökkel végzi el. Am mégsem ebben látom a szerző legnagyobb érdemét, hiszen ezt az említett filmek minden bizonynyal még pontosabban megtették, hanem abban, hogy a szerző, választott műfajának megfelelően, történelmi fejlődésében nézi, az előzmények feltárásával vizsgálja az elkerülhetetlenül bekövetkezett eseményeket. Alapos és részletes áttekintést ad a háborúban résztvevő főbb országok filmiparának kialakulásáról és a háború hatására megindult rohamos fejlődéséről: A Szovjetunió és Németország filmiparának ismertetésén kívül szól az angol, a kanadai és a magyar filmgyártás háborús célok szolgálatába való állításáról.

Elemzi, hogy a szóbanforgó országok miként éltek a film — akkor még egyetlen vizuális, a tömegnek által kedvelt — kommunikációs eszköz hatásával. Éppen ezért talán nem túlzás, ha az említett vonatkozásban Bokor könyvét úttörő jellegű műnek nevezem. Hiszen a második világháborúval foglalkozó könyvek sokasága közül Bokor László tanulmánya foglalkozik először a film háborús célokra való felhasználásának kérdéskörével. Először elemzi ilyen mélyen és szélességében a film képi erejének tömeglélektani hatását. Ő vizsgálja elsőként azokat a módszereket, amelyeket az egyes országok alkalmaztak népeik háborús felkészítésére.

A könyv lapozgatása közben a kedves olvasó bizonyára számos esetben tapasztalni fogja, hogy a második világháborúra készülő imperialista ha-

talmak — mindenekelőtt a hitleri Németország — milyen körmönfont, milyen ördögi ravaszsgal használta fel a legártatlanabbnak tetsző játékfilmet is a fajelmélet, az antiszemitizmus, a háborús pszichózis felkeltésére. (Am ha más-más mértékben, de ezt tették más kapitalista országok is.)

Nem véletlen, hogy amint közeledik a második világháború, úgy sokasodnak minden országban a becsületre és hazaszeretetre apelláló, romantikával át- meg átszótt, a tisztánlátást elhomályosító filmek. Mindezt megszámlálhatatlan példával érzékelteti a szerző.

Nem állítom, hogy ez a könyv, vagy akár a könyvek tucatjai is teljes képet vagy magyarázatot tudnának adni a második világháború valamennyi

kérdésére. Az azonban bizonyos, hogy ez az írásmű is hozzájárul ahhoz, hogy egy sajátos megközelítési módszerrel tegye még gazdagabbá, teljesebbé ismereteinket a közelmúlt oly végtelenül eltorzult néhány esztendejéről.

Egyszóval, rendhagyó művet tart kezében az olvasó. Egyes fejezetei, a filmfelvevő gép objektívjén át nézve, elmélyült tudományos magyarázatát adják a második világháború előtörténetének. Más fejezetei pedig a háborús filmek szemléletes elemzését adják. A mintegy száz nem mindennapi izgalmas fotó révén „szélesvásznú” izgalmat nyújtja az egykori csatatereknek, Sztálingrádtól Berlinig, El-Alameintól Hirosimáig.

Sztana Béla

TANULMÁNYOK A CHILEI HADSEREGRŐL

FR. M. NUNN:

*Emil Körner and the Prussianisation of the Chilean Army: Origins, Process and Consequences 1885—1920*¹ *Hispanic American Historical Review*, 1970. máj. 300—323. o.

FR. M. NUNN:

*Military Rule in Chile: The Revolutions of September 5, 1924 and January 23, 1925*². Uo. 1967. febr. 1—22. o.

JACK RAY THOMAS:

*The Evolution of a Chilean Socialist: Marmaduke Grove*³
Uo. 1967. febr. 22—38. o.

DONALD W. BRAY:

*Peronism in Chile*⁴
Uo. 1967. febr. 39—50. o.

A latin-amerikai fegyveres erők története alig foglalkozott eddig a chilei hadsereggel. A legújabb időkig ugyanis ez a hadsereg nem állt a figyelem középpontjában, így a napi szükségletek felől nem merült fel a kutatási igény. A *Hispanic American Historical Review*-ben megjelent tanulmányokon kívül elvétve akad történeti tanulmány, mely centrálisan a chilei problémákat viz-

gálta volna. Kivétel talán ez alól *Fr. M. Nunn*, aki az 1920-as évek hadseregéről írt könyvet, az itt ismertetésre kerülő tanulmányai alapján.

Közös ezekben a tanulmányokban, hogy elsősorban észak-amerikaiak érdeklődtek a chilei hadsereg története iránt, s ez az érdeklődés az USA-befolyás előtti korszakokra irányult.

Nunn első tanulmánya a modern

¹ Emil Körner és a chilei hadsereg poroszítása: az okok, a folyamat és a következmények. 1885—1920.

² Katonai uralom Chilében: Az 1924. szeptember 5-i és az 1925. január 23-i forradalmak.

³ Egy chilei szocialista fejlődése: Marmaduke Grove.

⁴ A peronizmus Chilében.